

Господарський суд Миколаївської області

✉ вул. Адміральська, 22; м. Миколаїв, 54001 ☎ (0512) 37-01-71 📧 inbox@mk.arbitr.gov.ua

18.09.2020 № 01-08/8891/20

**Секретаріат Венеціанської комісії
Ради Європи
67075 Strasbourg Cedex France**

E-mail: venice@coe.int

**Венеціанська комісія Ради Європи
Керівнику відділу зі зв'язків з
громадськістю
Тетяні Мичеловій**

E-mail: tatiana.mychelova@coe.int

14 серпня 2020 року на сайті Венеціанської комісії Ради Європи з'явилось повідомлення, що Голова Верховної Ради України хотів би почути думку Венеціанської комісії щодо законопроекту № 3711 про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та до деяких законів про діяльність Верховного Суду і судової влади.

Пункт 1 ч. 3 ст. 135 законопроекту передбачає встановлення в законі посадового окладу судді місцевого суду в розмірі 30 прожиткових мінімумів, що означає його зменшення на 41 % від розміру окладу, який був установлений й діяв протягом десятиліть, до прийняття Закону України № 1402 «Про судоустрій і статус суддів».

Цей же Закон України № 1402 (п. 3 ч. 3 ст. 135), як і законопроект № 3711, встановили посадовий оклад суддів Верховного Суду в розмірі 75 прожиткових мінімумів з додаванням регіонального коефіцієнту 1,25.

Закон України № 193 (законопроект № 1008) вніс зміни до Закону № 1402, згідно з якими розмір посадового окладу суддів Верховного Суду було зменшено з 75 прожиткових мінімумів до 55.

Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія) у пп. 75-78 Висновку від 9 грудня 2019 року № 969/2019 (законопроект № 1008) щодо внесення змін до законодавства України, яке регулює діяльність Верховного Суду та органів суддівського врядування, наголосила, що зменшення на 27 відсотків посадового окладу буде з легкістю порушувати незалежність цієї групи суддів.

Конституційний Суд України в рішенні від 11 березня 2020 року № 4-р/2020 (справа № 1 304/2019(7155/19), пославшись зокрема на пп.75-79 Висновку, зазначив, що «зменшення органом законодавчої влади розміру посадового окладу судді призводить до зменшення розміру суддівської винагороди, що, у свою чергу, є посяганням на гарантію незалежності судді у виді матеріального забезпечення та передумовою впливу як на суддю, так і на судову владу в цілому».

Таким чином, зменшення розміру посадового окладу лише на 27 % навіть невеликій групі суддів вже є фактом порушення Конституції України та незалежності судової влади. Щодо зменшення розміру посадового окладу на 41 % суддям місцевих судів, які становлять абсолютну більшість представників судової влади, це, як бачимо, є більш грубим і серйозним порушенням Конституції України та принципу незалежності суддів.

Ураховуючи принцип рівності суддів, незалежно від інстанції, в якій працює суддя, прошу при наданні Висновку законопроекту № 3711 надати оцінку п.1 ч. 3 ст. 35 законопроекту та Закону № 1402 у такий же спосіб, в який її дала Венеціанська комісія щодо п. 3 ч. 3 ст. 135 Закону № 1402 у Висновку № 969/2019.

Підставами для оцінки і надання висновку щодо п. 1 ч. 3 ст. 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є викладені нижче факти і обставини.

У п. 1 ч. 3 ст. 135 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлено:

«3. Базовий розмір посадового окладу судді становить:

1) судді місцевого суду +30 процентних мінімумів для працевдатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року;».

Першим Законом України, який визначав розмір суддівської винагороди, став Закон України «Про статус суддів» № 2862-ХІІ від 15.12.1992.

Відповідно до ч. 2 ст. 44 Закону № 2862-ХІІ розміри посадових окладів суддів устанавлювались у відсотковому відношенні до посадового окладу Голови Верховного Суду України і не могли бути меншими від 50 відсотків його окладу. У ч. 2 ст. 44 Закону» встановлено:

«2. Розміри посадових окладів суддів встановлюються у відсотковому відношенні до посадового окладу Голови Верховного Суду України і не можуть бути меншими від 50 відсотків їх окладів. Посадовий оклад судді не може бути меншим від 80 відсотків посадового окладу голови суду, в якому працює суддя.»

Отже, Україна як демократична держава створила третю гілку влади та гарантувала кожному судді першої інстанції, що рівень його незалежності у частині суддівської винагороди – посадового окладу – не може бути меншим за 50 відсотків від посадового окладу Голови Верховного Суду, незалежно від того, який розмір посадового окладу буде встановлено Голові Верховного Суду.

У 2007 році Верховна рада України прийняла Закон України «Про Державний бюджет України на 2008 рік» та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» № 107-VI. Підпунктом «а» підпункту 2 пункту 61 розділу II цього Закону скасував ч. 2 ст. 44 Закону України «Про статус суддів», зокрема в частині слів: «у відсотковому відношенні до посадового окладу Голови Верховного Суду України і не можуть бути меншими від 50 відсотків його окладу».

Суб'єкт права на конституційне подання – Верховний Суд України – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) вказаного підпункту, посилаючись на те, що скасування цих положень призведе до диспропорції у матеріальному забезпеченні судів різних рівнів.

Конституційний Суд України погодився з доводами Верховного Суду України і в рішенні від 22 травня 2008 року № 10-рп/2008 вказав, що положення підпункту «а» підпункту 2 пункту 61 розділу II Закону не відповідає частинам другій, третій статті 22, частині першій статті 126 Конституції України.

Таким чином, Конституційний Суд України, провівши порівняльно-правовий аналіз відповідності вказаної норми Конституції України, дійшов висновку, що зменшення посадового окладу судді першої інстанції до розміру, меншого, ніж 50 відсотків посадового окладу Голови Верховного Суду, є порушенням статей 22 і 126 Конституції України.

Подальший розвиток законодавства в частині суддівської винагороди підтвердив вказану конституційну гарантію суддів першої інстанції щодо права на отримання посадового окладу в розмірі, не меншому ніж 50 відсотків посадового окладу Голови Верховного Суду.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» 2453-VI зразка 2010 року привів співвідношення між окладами і, відповідно, винагородою суддів трьох інстанцій до співвідношення 1 до 1,1 та 1,3 (ст.129 Закону).

Голові суду, згідно з цим законом, виплачувалось ще 10 відсотків від посадового окладу судді відповідного суду.

Отже, оклад голови Верховного суду становив 1,43 окладу судді першої інстанції. Таким чином, були додержані гарантії незалежності суддів першої інстанції, встановлені попередніми законами та підтверджені Конституційним Судом.

Таке саме співвідношення було закріплене також у Законі України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 № 192-VIII (ст.133).

Аналіз вищевикладених фактів дає змогу дійти висновку, що після багатьох років існування усталеного законодавства (принцип правової визначеності), яке відповідало вимогам Конституції України і було підтверджене рішеннями Конституційного Суду України, кожен суддя першої інстанції, де б він не працював – у великому місті чи невеликому районному центрі, вправі був очікувати, що розмір його посадового окладу не буде зменшений більше, ніж на 50 відсотків від окладу Голови

Верховного Суду, незалежно від того, який розмір посадового окладу буде встановлено Голові Верховного Суду.

Проте вже в наступному 2016 році, порушуючи вимоги статей 22 та 126 Конституції України, без будь-якого обґрунтування, у Законі України №1402 «Про судоустрій і статус суддів» до суддів першої інстанції застосовані обмеження їх гарантій незалежності і зменшено допустимий мінімальний розмір їх посадового окладу в описаний нижче спосіб.

Посадовий оклад Голови Верховного Суду був установлений у розмірі 103,4 прожиткових мінімумів (75 оклад \times 1,25 т.з. «регіональний коефіцієнт» + 10 % доплата за адмінпосаду), оклад судді місцевого суду – у розмірі 30 прожиткових мінімумів.

Отже, якщо в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» 2010 року та в Законі України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 № 192-VIII (ст.133) посадовий оклад судді першої інстанції відносно окладу Голови Верховного Суду становив 70% (1 до 1,43), то стаття 135 Закону №1402 цей відсоток, замість мінімально допустимого 50% (тобто 51,7 прожиткових мінімумів (далі – п.м.)), зменшила до 29,01% (30 п.м. і 103,4 п.м.).

Таким чином, розмір посадового окладу судді місцевого суду на сьогодні зменшено майже на 41% (з 70% до 29,01%).

Також звертаю увагу на те, що, як вказано в Пояснювальній записці до Проекту закону №1402, розміри посадових окладів суддів підвищуються одночасно з підвищенням їх відповідальності.

Проте, якщо рівень відповідальності для всіх суддів було підвищено в однаковій мірі, то щодо підвищення розміру винагороди було запроваджено відверто нерівне ставлення, особливо до суддів першої інстанції – Верховному Суду підвищено з 13 до 94 (відразу), апеляційним судам – з 11 до 50 (протягом трьох років, місцевим судам – з 10 до 30 (протягом 3 років)

При цьому, якщо враховувати номінальне «підвищення», то оклад у 15 мінімальних заробітних плат, на які мав право суддя першої інстанції згідно з Законом 2010 року (підтверджено рішенням КСУ від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018), є на сьогодні більшим, ніж 30 прожиткових мінімумів на 10 035 грн. (70 845 грн. (4723 грн. \times 15) – 60 810 грн. (2027 грн. \times 30)).

Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія), встановивши у Висновку від 9 грудня 2019 року № 969/2019 щодо внесення змін до законодавства України Законом № 193 (законопроект №1008), зменшення розміру посадового окладу суддів Верховного Суду на 27%, вказала:

«77. Другим фактором розгляду питання про зменшення суддівської винагороди є те, чи таке зменшення є частиною загальної реформи або ж воно спрямоване проти суддів загалом чи проти конкретних суддів. Оплата роботи суддів на належному рівні тісно пов'язана із безпекою роботи та незмінюваністю суддів, які мають важливе значення для захисту незалежності суддів. Проте зниження суддівської винагороди саме по собі не є

несумісним із незалежністю суддів. В пункті 57 Рекомендації КМ (2010) 12 зазначено: «Державна політика, спрямована на загальне зниження оплати праці державних службовців, не суперечить вимозі уникнення зниження оплати праці певних суддів». Зменшення заробітної плати лише для певної групи суддів буде з легкістю порушувати незалежність суддів[28]. У цьому випадку зменшення спеціально спрямоване лише на суддів Верховного Суду.

Конституційний Суд у рішенні від 11 березня 2020 року № 4-р/2020 (справа № 1-304/2019(7155/19), посилаючись зокрема на пп.75-79 Висновку ВК, зазначив, що «зменшення органом законодавчої влади розміру посадового окладу судді призводить до зменшення розміру суддівської винагороди, що, у свою чергу, є посяганням на гарантію незалежності судді у виді матеріального забезпечення та передумовою впливу як на суддю, так і на судову владу в цілому».

У цьому випадку є очевидним, що зменшення розміру посадового окладу до 30 прожиткових мінімумів у п.1) частини 3 статті 135 Закону № 1402 спеціально спрямоване лише на суддів першої інстанції і є посяганням на гарантію незалежності не тільки невеликої групи суддів, а абсолютної більшості представників судової влади, яку складають судді першої інстанції.

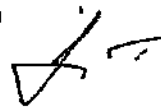
Рада суддів України у Відкритому зверненні (п.11) до Народних депутатів України щодо проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» № 1008 від 29.08.2019 року також «вважає несправедливим існуючий розрив між суддівською винагородою суддів першої, апеляційної та касаційної інстанцій» і що «вже досягнутий рівень суддівської винагороди не може бути зменшений».

Таким чином, існують необхідні й достатні підстави для відновлення гарантій незалежності суддів першої інстанції шляхом приведення розміру їх посадового окладу до вже досягнутого рівня у 70 % відсотків від розміру посадового окладу Голови Верховного Суду (що становить 72,38 прожиткових мінімумів), який діяв протягом майже 30 років

Проте враховуючи, що розмір окладу суддів апеляційного суду становить 50 прожиткових мінімумів, базовий розмір окладу судді першої інстанції можливо встановити у 45 прожиткових мінімумів, що буде відповідати принципам розумності та пропорційності, хоча такий розмір все одно буде меншим, ніж 51,7 прожиткових мінімумів – 50 % (від 103,4 п.м.) окладу Голови Верховного Суду.

З повагою —

заступник голови Господарського суду
Миколаївської області

О.В. Ткаченко